

**ÖZBEK ŞAİRİ HALVETİ, ESERLERİ VE MEVLİD'İNDEN
“YAHYA NEBİ ALEYHİ'S-SELAM'IN ŞEHİD
BOLGANLARININ BEYANI” İSİMLİ MESNEVİSİ**

Gönül AYAN*

ÖZET

Halveti çağdaş Özbek şairidir. 2 divanı, 3 mesnevisi vardır. Özellikle mesnevileri halk arasında sevilerek okunmuştur. Özbek edebi dünyasında ilk defa Halveti, Mevlidi nazm etmiştir. Bu eser de defalarca basılmıştır. Başka mevlidlerde bulunmayan Yahya Peygamber kıssasına, Halveti, Mevlid'inde yer verir. 100 beyit uzunluğunda olan bu mesnevide Yahya Peygamber kıssası çok kısa tutulur. Yahya Peygamber kıssası ile Hz Peygamberin annesine ve babasına bir geçiş yapılır. Bu, İslam dünyasında peygamberler arasındaki birlikteliğin Özbek inanç ve düşünce dünyasına da yansımastır.

Anahtar Kelimeler: Halveti, Mevlid, Yahya Peygamber, Özbek Edebiyatı.

**THE PERSONALITY AND WORKS OF UZBEK POET
HALVETI AND HIS MATHNAVI “THE DECLARATION OF
YAHYA PROPHET’S -PEACE BE UPON HIM-
MARTYRDOM” FROM HIS MEVLID**

ABSTRACT

Halveti is contemporary Uzbek poet. There are two divans and three mathnawis. Especially the mathnawis was read among the people the like. Mevlid was Uzbek's literary world was poem the first time was written by Halveti. This work was also repeatedly pressed. Another tale of Prophet Yahya without Mevlid, gives Halveti's Mevlid. Long as 100 couplets in this mathnawi Prophet Yahya is kept very short parables. Parable of Yahya is with the mother of the Hz Muhammed

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölüm Başkanı, gayan@selcuk.edu.tr

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

and his father is a transition. This is among the prophets in the Muslim world unity to the world that is a reflection of the Uzbek beliefs and thoughts.

Key Words: Halveti, Mevlid, Yahya prophet, Uzbek Literature.

Özbek şairi Halveti'nin asıl ismi Molla Yoldaş Turabay oğlu'dur. 1858 yılında Namengan vilayeti Uyçı tümeni Ciydakapa kışlağında doğmuştur. 1921 yılında da vefat etmiş olan Halveti, Namengan şehrinde Aziz Hoca medresesinde müderris ve başmüderrisliklerde bulunur. Eserlerini, Özbek Türkçesi ve farsça kaleme almıştır. Şiirlerinde Bidil, Camii, Nevayi, Fuzuli etkisindedir. Onların şiirlerini tanzir, tahmis ve tettebbu etmiştir. Halveti şiirlerini 2 divanda toplar. İnci Divan'da; tamamı 6886 beyit Özbek Türkçesiyle yazdığı şiirlerinden başka 53 tane tarih, toplam 770 beyit olan Farsça şiirler mevcuttur. Halveti'nin kendisi tarafından tertip edilmiş Divan-ı Halveti elyazması Özbekistan Şark-şinaslık Enstitüsü Fondundadır.

2 nci Divan'daki beyit sayısı 4540 'tır. Bu şiirlerin de bir kısmı Özbek Türkçesiyle, bir kısmı Farsça kaleme alınmıştır. Ayrıca Özbek ve Fars şairlerinin şiirlerinden tamamı 239 beyit olan şiirler yer alır. Halveti'nin şiirlerinin konusu aşk ve muhabbetir. Ayrıca sergüzeşt konulu şiirleri de önemli bir yer tutar. Bu Divan, Halveti ciyanının oğlu Abdullah Yoldaşev elindedir.¹

Çağdaş Özbek şairi Halveti'nin Divanlarından başka, halk arasında yaygın olan basılı üç eseri vardır.

1. Çerag-ı Mektep; Şiir risalesidir. Birkaç kere basılmıştır. Ahlakî, dinî-terbiyevî manzum bir eserdir. İtikadlar hakkında yazılmış ve ilk mektep çocuklarına armağan edilmiştir. Allahın sıfatları, yaratıcılığı, mutlaklığı, Kuran-ı Kerim'de sayılan 25 peygamberin isimleri, Son peygamber Hz. Muhammet'in sıfatları ve Miraç hadisesi anlatılmaktadır.

2. Seyrû'l-Cibal min Seyri'l-Rical (Erkekler Gezintisinden Dağ Gezintisi); 1328 beyit uzunluğunda yazılmış mesnevidir. Paçça ata havası, manzaraları, yosunluk dünyası, ve suları hakkında yapılan tasvirler dikkat çekicidir.

¹ Abdulkayum Ferdayev, Özbekistan Millet Ansiklopedyası, No 9, Devlet İlmî Neşriyatı, Taşkent 2005, s.422.

3. Mevlüd-i Şerif-i Türkî; Özbek edebiyatında yazılan ilk mevlittir. Özbek şairi Halveti tarafından yazılır. Mevlidü'n-Nebi ismiyle de şöhret bulan bu mevlit 1908 den itibaren Gulam Hasan Arif Hanov basımevinde defalarca basılmıştır. Eser 2000 yılında Namengan neşriyatından (düzeltilmiş metin) A. Kurbanov ve İ. Abdullayev tarafından neşredilir.2001 yılında Fergana/Margilan Şehir Basmahanesinde basılmıştır. 63 sahifeden ibarettir. Halveti, eserine mensur bir mukaddime ile başlar. Mevlid 982 beyit uzunluğundadır. Bu beyitler 28 başlık halinde sıralanır. Başlıklardan sadece 1 tanesi Farsça, diğerlerinin hepsi Türkçe(Özbekçe)dir.

Halveti'nin Mevlid'inde de Süleyman Çelebi'nin Mevlid'inde olduğu gibi hikayeler vardır. Bu hikayeler "Hikayet" başlığı altında , "Bağdadlı Bir Erin Hikayesi"51 beyit, "Yaşlı Komşu Kadının Hikayesi" 81 beyit, "Yahya Nebi a.s. ın Şehid Bolganlarının Beyanı" 100beyit olarak, mevlit dışında dikkati çeken orijinal hikayelerdir. Ayrıca 11 beyitlik"hoş geldiniz" redifli bir gazel de mevcuttur. Halveti Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necat isimli mevlidinden haberdardır ve onu tanzir etmiştir.

Halveti, Mevlid'ine " Yahya Nebi a.s. nın Şehid Bolganlarının Beyanı" adı altında başka mevlitlerde bulunmayan Yahya Peygamberin şehid edilmesini eklemiştir.² Bu hikaye, Halveti'nin Mevlid'ine orijinallik katmıştır. Zira bu konu, başka mevlitlerde ele alınmamaktadır.

Mesnevi, Halveti'nin Mevlid'i ve diğer hikayeleri gibi 3 Failatün 1 Failün kalıbıyla yazılmıştır. 100 beyit uzunluğunda olan bu mesnevinin ancak ilk 10 beyti hikayenin başlığına uygunluk gösterir.

Kuran-ı Kerimde, Al-i İmran suresi 39.ayette, Enam suresi 85.ayette, Meryem suresi 7. ,12-15. ayetlerde³ kıssası bildirilen peygamberlerden Yahya; Hristiyanların ve Sabii'lerin de üzerinde önemle durdukları bir peygamberdir. İbranice Yuhanna isminin karşılığı olan Yahya'nın İngilizce karşılığı "Saint John the Babtist", Fransızca karşılığı,"Saint Jean Baptiste", olarak Vaftizci Aziz Yahya'dır. Yahya Peygamber; Hristiyanların kendisi gibi mucize bir bebek olan Hz. İsa'dan önce dünyaya gelmesi, Hz. İsa'nın peygamberliğini haber vermesi ve onu Ürdün nehrinde vaftiz etmesinden dolayı Hristiyanların üzerinde önemle durdukları bir peygamberdir. Yine İsrailoğulları ile Hristiyanları birbirine bağlayan

² Hüseyin Ayan, Süleyman Çelebi'nin Vesiletü'n-Necat'ı ile Halveti'nin Mevlidü'n-Nebi'sine kısa bir bakış, kazakistan ve Türkiye'nin Ortak Kültürel değerleri Uluslar Arası Sempozyumu 21-23 Mayıs 2007, Almatı, s.41.

³ Kuran-ı Kerim ve Açıklamalı Meali, haz. Prof.Dr. Ali Özek, Prof. Dr. Hayrettin Karaman vd., İslam Ansiklopedisi, Ankara 1993,s.26.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

bir peygamber olması da Hristiyanlar açısından önemlidir. İncil'in ilk ayetlerinden itibaren Yahya'nın hayatından kesitler aktarılır. Hristiyanlığın İkonlarında; saçı sakalı karışık, kemerli, tüylü kıyafetiyle zayıf, sıska, kuru birisi olarak tasvir edilmektedir. Yahya'nın kemiklerinin Topkapı sarayında, kafatasının da Fransa'nın Amiens şehrindeki bir katedralde olduğu rivayet edilir. Tarihi kaynaklara göre ise, Hz Yahya'nın kafatası 4ncü Haçlı seferleri sırasında katolikler tarafından Ayasofya yağmalanarak Fransa'nın Amiens şehrine götürülmüş ve altınla kaplatılarak saklanmıştır. Saklandığı yere bir katedral inşa edilmiştir. İslami kaynaklarda, "Hz. Yahya'nın kesilen kafası Şam'da Umeyyed camii'nde bulunmaktadır." rivayeti yer alır. Bazı Hristiyan mezhepleri tarafından Yahya'nın ölüm yıldönümleri bayramlaştırılmıştır. Ortodoks mezhebine bağlı Rumlar, Hz. Yahya'nın başının kesildiği gün olarak kabul ettikleri 29 ağustos tarihlerinde perhiz yaparak onu anarlar. Bu günlerde karpuz, domates gibi kırmızı renkli hiçbir şey yemez ve kesmezler. Hristiyan mezheplerinin bir kısmında da 24 Haziran "AzizYahya Günü" olarak kutlanır.⁴

Yahya Peygamber kıssası, Hz.Yusuf, Hz Eyyup kıssaları kadar yaygın olmasa da, zaman zaman, bazan mazmun halinde bazan teşbih olarak edebiyata yansımıştır. Yahya Peygamber Kıssasının yaygın hikayesi,⁵

Hz. Zekeriya, İbrahim soyundan gelen bir peygamberdir. Hz. Musa'ya indirilen Tevrat'ın Kudüs ve çevresinde tebliğ görevini yürütür. İbadet için gelenlere Tevrat'ın hükümlerini okuyarak onları eğitmektedir⁶ Hz Zekeriya ve eşi çokyaşlıdırlar. Fakat çocukları yoktur. Hz Zekeriya her mescide uğrayışında Hz Meryemin yanında kış ise yaz meyvası, yaz ise kış meyvası bulur. Bunun sebebinin Hz. Meryem Allahın ihsanı olarak izah edince Zekeriya da ümitlenir. Kendisine bir oğul ihsan buyurması için Yüce Allah'a dua eder.⁷ Yahya isminde bir oğlu olur.

Hz Yahya Hz. İsa ile aynı yılları paylaşmıştır. Rivayete göre Hz Yahya 30 yaşlarında iken Hz. İsa ile Ürdün Irmağında buluşur. İsrailoğullarına en son gönderilen peygamberler Hz. Davut hanedanından Hz Yahya ve Hz İsa'dır.

⁴ Cengiz Duman, <http://islam hukukusayfasi.tr.99/> Hz. Yahya ve Şhadeti.

⁵ Mustafa Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. ,Ankara 2004,s292

⁶Mustafa Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. ,Ankara 2004,s293

⁷ Mustafa Asım Köksal, Peygamberler Tarihi, Türkiye Diyanet Vakfı Yay. ,Ankara 2004,s292.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

İsrailoğulları Babil esaretinden, Beytü'l-makdis'e döndükten sonra orayı imar edip işlerini düzeltirler. Fakat bir takım kötülükler yapmaktan da geri durmazlar. Allah onların üzerlerinden rahmetini esirgemiyerek peygamberler gönderir. İsrailoğulları, gönderilen peygamberlerin bir kısmını yalanlar, bir kısmını da öldürürler. İsrailoğullarına en son gönderilen peygamberler Hz. Davud hanedanından Zekeriya, Yahya ve İsa'dır. İsrailoğulları bu üç peygamberi de şehit ederler. Hz.Yahya'nın şehit edilişi, Hz İsa'nın 33 yaşında semaya kaldırılışından 1,5 yıl önce olduğuna ve Hz Yahya'nın Hz. İsa'dan 6 ay büyük olduğuna göre Hz. Yahya 32 yaşında şehid edilmiştir.⁸

Müfessirlere göre, Hz Zekeriya'nın öldürülmesi Hz.Meryem'i hamile bırakma suçlamasından dolayıdır. Hz.Yahya'nın ise dinen yasak olan bir evliliğe ve ilişkiye rıza göstermemesi sebebiyledir.

Hz Zekeriya'nın ve Hz. Yahya'nın şehit edilme olayları Kıyasü'l-Enbiya'da⁹ değişik motifler ilavesiyle tefsir olunur. Hz. İsa'nın derecesinin üstünlüğü ana rahminde iken Yahya'nın annesi tarafından anlaşılmaktadır. Yahya'nın annesi ile İsa'nın annesi kardeşlerdir. İkisi de hamiledirler. Hz İsa ile Hz Yahya ana karnında iken birbirleriyle konuşurlar. Yahya'nın annesi karnındaki çocuğun kardeşinin karnındaki çocuğa secde ettiğini fark edince, onun kendi çocuğundan üstün olduğunu belirtip kardeşine sevinmesi gerektiğini söyler.

Yahya günahattan sakınan bir zahittir. Oyun oynama yerine dağlarda ibadet etmeyi tercih eder. Zekeriya'nın vaazından çok etkilenir. Allahtan çok korkar. Yahya'nın zamanında bir melik vardır. Melik bir kızı olan dul bir kadınla evlenir. Üvey kız zamanla büyüyüp güzelleşir. Annesi peygamberler hürmetine kızını melike layık görür. Melik ile kız da birbirlerine ilgi duyup nikâhlanmak isterler. Fakat fetva alamazlar. Kızın annesi Yahya'yı çağırır. Yahya, bu evliliğe fetva vermez. Fakat diğer bilginler, melikin korkusundan nikâhı onaylarlar. Kız, melik ile evlilik için, Zekeriya ile Yahya'nın öldürülmelerini şart koşar. Melik Yahya'nın öldürülmesine emir verir. Çevredekiler Yahya'nın kanının damladığı yerde ot bitmeyeceğini söylemeleri üzerine Melik, Yahya'yı bir leğen içerisinde boğazlatır. Fakat Yahya'nın kanı durmaz. Çevre kan ile dolup taşar. Çaresiz kalınır. Bilginler, kanının durması için kızın öldürülmesi gerektiğini söylerler. Hilelerle de kan durdurulamaz. Çaresiz kalan melik, kızı

⁸ Age s.298.

⁹ Aysu Ata, Nasirü'd-din Bin Burhanü'd-din Rabguzi, Kıyasü'l-Enbiya, Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yay. Ankara 1997,s

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

getirtip leğen içerisinde boğazlatır. Yahya'nın kanı durur. Fakat leğen içerisindeki kesilen baş yüksek sesle "anasını alana kızı değmez"sözlerini haykırmaktadır.

Yahya'nın katledilmesi üzerine Zekeriya kaçır. Bir ağaca rastlar. Ağaçtan kendisini gizlemesini ister. Ağaç ikiye ayrılır. Zekeriya'yı içine alıp birleşir. Zekeriya'yı arayanlar ağacın yanına gelip iblis'e Zekeriya'yı sorarlar. O da "ağaçta" der. Fakat onlar iblis'e inanmazlar.

Hristiyan dini kültüründe Yahya ile ilgili rivayetler hayli yoğundur. Mesela;Yahya Kral Herodes Antipas'ın karısı ve onun üvey kızının iftiralarına uğrar. Kralın karısı Yahya'ya aşık olur. Yahya namus ve şerefinden ödün vermez. Fakat Kralın karısı ve kızının komplolarından da kendisini, başı kesilerek şehid olma akıbetinden koruyamaz.

Kuran-ı Kerim'de söz konusu bile edilmeyen vaftiz olayı İncil'de Hz. Yahya'nın kimlik özelliği olarak tezahür eder. İncil'lere göre Hz. Yahya Hz. İsa'nın gelişinin hazırlayıcısı olarak gösterilir. Hz.Yahya'ya Hz. İsa'dan sonra yer verilir. Kuran-ı Kerim'de Hz. İsa ve Hz. Yahya arasında fark gözetilmez. Zekeriya, Yahya ve İsa kıssaları birbirinin tamamlayıcısı ve açıklayıcısı olarak belli bir düzen içerisinde anlatılırlar.

Özbek şairi Halveti de Kuran-ı Kerim'deki peygamberler düzenine riayet etmektedir.

Hz. Yahya'nın şehid edilme kıssasını, Hz Peygamberin doğumuna vesile olan Abdullah ve Amine Hatun'un nikah olayına bağlayarak, bir bakıma, Mevlid'in girişini daha önceki peygamberlerle bütünleştirerek hikaye ediyor.

Halveti, "Yahya Peygamberin Şehit Olunmalarının Beyanı" isimli 100 beyit uzunluğundaki mesnevisinin ilk 10 beytinde, Yahya Peygamberin şehid edilmesiyle toplumun kirlendiğini ve bu kirlenmenin Hz peygamberin Atası Abdullah'ın doğumuyla temizlenmesini, ak ipekten Tanrı tarafından dikilmiş bir cübbe sembolüyle izah etmektedir. Çünkü, Yahya Peygamberin kanının dökülmesi ile Allah tarafından hazırlanmış ak ipekten cübbe kana batmıştır. İşte o ak, gönülleri açan cübbeden, Tanrı'nın takdiri ile şehit kanından bir damla kanın kalmaması Abdullahın doğumu ile gerçekleşir. O kötü yaradılışlı topluluk her an cübbeye bakmaktadırlar. Bir gün ondan kanın gittiğini ve eski haline döndüğünü görünce toplumun bir bakıma temizlendiğini, Abdullah'ın doğumuyla anlamış olurlar. Bu olay aynı zamanda cihan ışığı, cümle aleme baş olacak, yüce adı Muhammet olan, Hristiyanlıkta ve Yahudilikte, sapık dinde

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

inad edenlere, kafir illerinde olanlara şeriatın nuru, sünnet ve diniyle yol gösterecek olan oğulun doğacağına da işaretidir. Fakat sapık işler yapanlar, kötü işleri adet edinenler, kötü ahlaklılar bu doğuştan korkarlar. O soğuk çehreliler gönüllere düşmanlık tohumu ekerler. Abdullah'ı ortadan kaldırmak için çeşitli hileler hazırlarlar. 70 kişi birleşir. Abdullah'ı öldürmek için Mekke yönüne yürürler. Abdullah ava çıktığında öldürmek isterler. Her yönden kılıç sallayıp saldırırlar. O sırada Menaf oğlu Veheb kavga yerindedir. Bu hali görüp üzülür. Arkadaşlarıyla atlanıp Nur düşmanlarını öldürmek isteyenlere karşı hücum ederler. Bu sırada gökten bölük bölük, dalgalar halinde bir topluluk görünür. Bu topluluktakiler insana benzemeyen, ayakları şehvet ve nefis tuzağına bağlı olmayanlardır. Abdullah'ın düşmanlarını gök gürültüsünü andıran yıldırım gibi yok ederler. Menaf oğlu Veheb gaybdan gelen bu yardımı görünce Abdullah'a sevgisi ve bağlılığı artar. Evine döner dönmez çok sevdiği Berre adlı eşini Abdulmuttalib'in evine gönderir. Sonsuz selam ve iyi dilekleriyle "gökyüzünün ayı" olarak nitelendirdiği kızını Abdullah'a eş olarak teklif ettirir. Abdulmuttalib Berre'yi çok iyi karşılar. "Sende kız, bizde oğlan vardır, Kızın oğluma münasıptır. Sizin isteğiniz bizim de isteğimizdir" der. Veheb çok sevinir. Düğün ve gerekleri yerine getirilir. Sevgili kız Amine'yi Abdullah'a nikâhlarlar. Böylece Allah Habibinin nuru bir araya gelir. Halvet, hikâyeyi Hz. Peygambere selat ve selam ile bitirir.

**YAHYA NEBİ ALEYHİ'S-SELAM'IN
ŞEHİD BOLGANLARININ BEYANI**

**YAHYÂ NEBÎ ALEYHİ'S-SELÂMİN
ŞEHİD OLMALARININ BEYÂNI**

Nakldür kim, niçe ahbâr-ı Yahûd
Düşmen-i Hayy ü tüvânâ -yı vedûd

Diri ve dost olan güçlü Allahın
düşmanı Yahudilerin haberlerindendir:

Şâm şehride idiler ber-karâr
Dîn-i bâtılda idiler pây-dâr

Şam şehrinde bâtlı dinde otururlar idi.

Var idi bir cübbe ki Hayy ü kadîr
birle idi hem ak harîr

Diri ve güçlü olan Allâh sâyesinde Kudreti
ak bir ipek cübbe vardı.

Lîk ol vakti ki Yahyâ Nebî
Kanını tökti şekâvet mecma'ı

Eşkîyalar topluluğunca Yahya Peygamberin
kanının döküldüğü zaman,

Ya'ni küffâr ehli Yahyâ-yı Rasûl
Öldürüp Hak vaslığa buldı vusûl

Yani kâfirler, Yahyâ Nebîyi öldürüp
Hakka kavuşturdıkları zaman

Ol harîr ol kân ara batmış idi
Halkı ahbârı ara yatmış idi

O ak ipek cübbe kanlara batmıştı.
Halk arasında söylenir olmuştu ki:

Ol siyeh-rû cümlesi Tevrât ara
Şuncalık bolgan idi râm azıma

Tevrât arasında o kara yüzlülerin
Cümlesi, bir büyük işarete bağlanmışlardı

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Her kaçan kim Haknın takdiri bilen Ol harîr-i dil-küşâdın ketse kan	Hakkın takdiri ile o gönül açan cübbeden kan yok olup,
Kolsa öz reng-i kadîmi açılıp Ya'ni hûn-ı Hazret-i Yahyâ ketip	Yani Hazret-i Yahyânın kanı gidip kendi eski rengi açılıp
İlgeri dek (ol) harîr bolsa sefîd Kalmasa bir katre-i hûn-ı şehîd	Yani Hazret-i Yahyânın kanı gidip şehidin kanından bir damla kan kalmasa
Ol zamân mevlûd-ı Abdullâh irür Vakt-ı zelle cümle-i güm-râh irür	Abdullahın doğuşu gerçekleşir. Böylece yolunu kaybedenlerin hatası anlaşılır.
Ol toğulsa toğulur andın hemân oğul kim zâtudur şem'-i cihân	O doğunca da ondan hemen, cihanın ışığı olan bir oğul doğar.
Nâm-ı vâlâsı Muhammed bolgusu Cümle âleme ser-âmed bolgusu	Yüce adı: Muhammed olacak! Cümle âleme baş olacak!
Dîn-i âyîn dîn-i Nasâra Yahûd Millet-i cümle mudillîn-i anûd	Hristiyanlıkta ve Yahudilikte sapık dinde inat edenlerden, kâfir illerinde olanlara,
15 Bar hem andın tapkusu köp hâr-ı hem Bolgusu küffâr eli efkârı hem	Ondan kafirlerin bulacağı ve alacağı çok düşünceler de var.
Kimge anı nûr-ışer'i ayındur Bolsa râh-rev sünnet ile dinidür	Onun şeriatının nuru, sünneti ve dini rehber olacak.
Pîşuvâ-yı özge ümmet bolgusu Ân civar-ı bahr-ı rahmet bolgusu	Başka bir milletin önderi olacak. Rahmet denizinin komşusu olacak.
Bu haberden ol dalâlet-pîşeler Hulk-ı bed-fercâm-ı bed-endîşeler	O sapık işler yapanlar, kötü işleri adet edinenler, kötü ahlaklılar bu haberden korktular.
Mezra'-ı dilge adâvetdin uruğ Septiler ol cümle-i çehre sovuğ	O soğuk çehreliler gönüllere düşman- lık tohumları serptiler.
20 Kasd kıldılar ki Abdullah eğer Kible-gâh-ı Ahmed-i Hayru'l-beşer	Eğer Abdullah insanlığın hayırlısı Ahmed'in(babası ise) onun kiblegahına hücum ettiler.
Tay kılıp deşt-i beyâbân-ı adem Kolsalar mülk-i vücûd içre kadem	Yokluk çölünü geçip, varlık mülküne ayak bassalar,
Ya'ni ol bustân-ı devlet ar'arı Bâğ-ı nahlistân-ı izzet nev-beri	Yani o saadet bahçesinin ardıcı, yücelik bahçesinin yeni meyvesi,
Köp tarâvet zâhir eylep çekse baş Kılğalı berk-i gül-i rahmetni fâş	Çok tazeliklerle, yeniliklerle baş çekse, rahmet gülünün yaprağını açıklayacak.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Muhkem itmey munda bih rîşesin Çapamız anga helâket tîşesin	Burada kök salmasın, sağlamaş- tırmasın diye, onu helak etmek için kazmayı vurmalyız.
Tâ ki dîn ü mezheb-i dîrînimiz Râh u resm ü sünnet-i pişînimiz	Böylece eski dinimiz, mezhebimiz, yolumuz, töremiz, önceki sünnetimiz
Bâz öz câyıda kalgay ber-karâr Tâ ki bolgunca kıyâmet âşikâr	tekrar, kıyamete kadar yerinde kalacak
Bol sebebdin ol gürûh-ı bed-güher Cübbege her dem kılur irdi nazar	Bundan dolayı, o kötü cevherli kalabalığın bakışı cübbe üzerinde idi.
Gördiler bir gün ki hûn andın ketip Kalmış öz asl-ı kadîmiğa yetip	Bir gün kanın gittiğini, cübbenin eski ren- gine döndüğünü gördüler.
Bildiler andın ki Abdullahı ol Kible-gâh-ı server-i her cüz ü kül	Bundan, herşeyin başı ve kıblesi olan Abdullah'ın doğduğunu anladılar.
30 Keldi didiler ademdin der-vücüd Boldılar gamnâk ol cümle Yahûd	Ademden beklenen vücuda geldi dediler. Bütün Yahudiler kederlendiler.
Şol arada ötti eyyâmı neçe Sâl u mâh u subhile şâm u neçe	Bu arada pek çok gün, ay, yıl, sabah ve akşam geçti.
Her küni şâm içre ol küffârlar Rû-siyâh u kîne-cû füccârlar	Kara yüzlü günahkar tacirler, her günü karanlık olan kafirler.
Tilleride zikr-i Abdullâh idi Ol siyeh şeblerde fikr-i mâh idi	Dillerinde Abdullah söylenirdi. O karanlık gecelerinde ayı düşünürlerdi.
Bir neçe sevdâ ehl-i Kureyş Şol ara koydu kadem ez bahr-ı ayş	Kureyş halkından bir kısım tüccar, o sı- rada, yemek için oraya geldiler.
35 Ol siyeh didar u bed-fercâmlar Sâcidü'l-evsânı ve'l-esnâmlar	O kara yüzlüler, o kötü bahtlılar, putlara tapan putperestler,
Geldiler ehl-i Kureyş içre bu hâl Hâli Abdullâhdan etgeyler sü'âl	Kureyşliler arasına gelip, Abdullah'tan haber almak istediler.
Dedi: Ey ehl-i Kureyş âdemleri Mekke de izz ü şeref mahremleri	Ey Kureyşliler, Ey Mekke'de şerefli, yüce kimseler, dediler.
Bizge Abdülmuttalibdin den haber Gördü mü şol gece gündüzde püser	Bize Abdülmuttalib'den haberler söyleyin. Bu sıralarda bir çocuk gördü mü?
Didiler: Erî toğuldu bir püser Hüsniden şermendedür şems ü kamer	Evet ! Güzelliğinden ay ve güneşin utan- dığı bir çocuk doğdu, dediler.
40 Atı Abdullah suret uşbu hil Barça âdemdin cemâlidür cemîl.	Bu çocuk Abdullah adındadır. Bütün in- sanlığın güzelliğinden de güzeldir.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Yüzide bir nûru bolmuş âşikâr Barça anı hasretide dil-figâr	Yüzünde görünen nurun özleminden herkesin gönlü yaralı.
Didiler ahbârı, ey tüccârlar İşitin bizden aceb ahbârlar!	“Ey tüccarlar ! bizden şaşkıncı haberler İşitin.” dediler.
Ol görüngen nûr-ı Abdullâh imes Her kişi bu remzden âgâh imes.	Bu görünen nur Abdullah’ın nuru değıl- dir. Her kişi bu işarettten anlamaz.
Ol görüngen nûr nûr-ı Mustafa Gevher-i nâyib-i mahbûb-ı Hudâ!	O görünen nur, Allahın sevgilisi olan Mustafa’nın nurudur.
45 Kim togulgay andın ol maksûd-ı Hû Tapkay andın iki âlem âb-rû	Allahın istediğı ondan doğacaktır. İki cihan ondan yüz suyu bulacaktır.
İşitip sevdâger ehli ol zaman Barçası sevkend içip açtı zebân	Bu haberi tüccarlar işitince, hepsi ye- min ederek ağızlarını açtılar.
Kim kase Beytü'l-Harâm Rabbıga kim Her ne söz kim didiler ehl-i cahîm	Beytü'l-Haram Rabbına yemin olsun. Ne derlirse cehennemliktir.
Râstdur elbette bi-şekk ü gümân Toğkay Abdullahdın şâh-ı cihân	Elbette şüphesiz doğrudur. Cihan şahı Abdullah’dan doğacaktır.
Çün be-tahkik ol heme ahbâr-ı şâm Taptı Abdullahdın ahbâr-ı tamâm!	O akşam doğru haberleri aldılar. Abdullah’dan haberleri tamamladılar.
50 Ahd ü peyman eyledi heftâd ten Râst eylep kuvveti at pîrehe	70 kişi yemin edip sözleştiler. Güçlerini birleştirdiler.
Barçamız Mekke sarığa yüremiz Barıp Abdullahnı öldüremiz.	Hepimiz Mekke yönüne yürüyelim. Varıp Abdullahnı öldürelim.
Bu hayâlât u fesâd-âlûd ile Uşbu cinsi şiddet-ı bî-sûd ile	Fesatlığa bulaşmış bu hayaller ile İşte bu çeşit faydasız şiddet ile,
Râh-ı Beytu'llâha azmi ittiler Kat-i Abdullaha cezmi ittiler.	Beytullah yoluna yöneldiler. Abdullah’ın öldürülmesine karar verdiler.
Kündüzü ârâm olup amma gice Yürdiler sahrâ kezip deryâ geçe.	Gündüz dinlenip, gece çöllerde yürüdüler. Denizler geçtiler.
55 Tâ nihânî müddeâ ser-menzilin Tay kılıp hal eylegeyler müşkilin!	Nihayet iddialarını gerçekleştireceğı yere gelip müşküllerini giderecekler!
Uşbu reng ile yürüp şâm u seher Mekke etrafına kıldılar güzer	Bu hileyle gece gündüz yürüyerek, Mekke etrafına geldiler.
Mekkege kirmey beyâbânî ara Kıldılar bir vâdi me'vâsıda câ	Mekke’ye yabancılar arasına girmek için bir vadide saklandılar.
Saklaşıp fırsatnı anda turdular Kündüzü ârâm alıp, tün yürüdüler.	Fırsat kollayıp orada durdular. Gündüz dinlenip gece yürüdüler.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Tek ü tenhâ saydı maksadnı tutup Müddeâ hâsil kılurlar öltürüp.	Avı yalnız avlamak kasdıyla, öldürüp maksatlarına erişeler
60 Bu arada öttü neçe tün ü gün, Turdular tağ içre elden yaşurun	Bu arada nice gün gece geçti. Yabancıdan gizlenerek dağ içinde durdular.
Bir gün Abdullah ez-behr-i şikâr Boldu tenhâ özü atığa süvâr.	Bir gün Abdullah avlanmak maksadıyla yalnızca ata bindi.
Kezdi sahrâ içre köp pest ü bülend Tâ ki bir saydını kılğay der-kemend.	Bir av yakalamak için çölde çok dolaştı.
Âhırı ol vâdiğa ol sayyâdlar Ya'ni ol küffâr u bed-bünyâdlar	Sonunda o vadiye, o avcılar, yani o kafirler ve asaletsizler,
Menzil eylep erdi vü ârâmğâh Saldı bu sayyâd ol menzilge râh	O yöreyi konak etmişlerdi. Bu avcı konağa doğru yol aldı.
65 Ya'ni izlep uşbu vâdide şikâr Boldılar ahbâr ehliğe düçâr.	Yani bu vadide av izlerken, haber sahiplerine rastladılar.
Nâgehân kavm-ı fesâd-âgûşlar Bahtı nâ-fercâmğa hem-düşlar	Ansızın, kötülükle kucak kucağa olanlar, bahtı kötü sonla omuz omuza olanlar,
Körüp Abdullahnı başıdın ayağ Bildiler kim maksad üyiğe çerâğ	Abdullah'ı baştan ayağa görüp, maksadlarının gerçekleşeceğini anladılar.
Tünd bâd-âsâ tamamı atlanıp Ortağa aldılar ol demde kelip	Hepsi fırtına gibi atlanıp onu ortaya aldılar.
Müddeâ bul kim göçürgeyler anın Murg-ı rûhunu uçurgaylar anın.	Onun can kuşunu uçurup hemen öldürmek düşüncesindeydiler.
70 Tıgı her yandan havâle kıldılar, Öldürünü kâsd edip intildiler.	Her yandan kılıç salladılar. Öldürmek kasdıyla saldırdılar.
Nâgehân ol dem Veheb ibni Menâf Hâzır oldu anda hengâm-ı mesâf.	O anda Menaf oğlu Veheb, kavga yerinde hazır oldu.
Görüp uş bu hâlini accığlanıp Bir niçe yârânı birle atlanıp	Bu hali görüp acıdı. Bir çok arkadaşı ile atlandı.
Kâsd-ı katl-i düşman-ı nûr ittiler Güçleri etkençe (.) zûr ittiler.	Nur düşmanını öldürmeğe niyetlendiler. Güçleri yettiği kadar zorladılar.
Uş bu hâlât âsumandan fevc fevc Geldiler bir zümre-i hem-cüş-ı mevç.	Bu durum karşısında gökten bölük bölük dalgalar halinde bir topluluk geldi.
75 Âdem ehliğe olar mânend imes Nefs ü şehvet dâmığa pâ-bend imes.	Nefis ve şehvet tuzağına ayakları bağlı olmayan ve adem oğluna benzemeyen
Ol kesâfet ehliğe ol tâife Urdular özni çü berk-ı sâ'ıka.	tayife yoğunluk sahiplerine, kendilerini gök gürültüsü yıldırımını gibi vurdular.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

Barçasın hâşâk-ı cân ile tenin Kıldılar ahkar vücûdı harmanın.	Hepsinin can ile teninin süprüntüsünü, vücutlarının harmanını aşağıladılar.
Çün Veheb gördü bu reng esrârını. Gaybdan etgen kârı bârını.	Veheb böyle sırları, gaybdan edilen işleri görünce,
Düştü Abdullahğa ışkı hemân Bî-tevakkuf üyüğe boldu revân.	Abdullahı çok beğendi. Hemen evine yöneldi.
80 Berre adlı ehl-i beyti bar idi. Anğa bî-had müşfik u dil-dâr idi	Berre adlı çok sevdiği, gönlünü kapırdığı eşi vardı.
Didi kim: Ey mihrîbânım, uş bu dem Sûy-ı Abdülmuttalib koygıl kadem!	“Ey sevgilim! Hemen bu an, Abdülmuttalib’ ler tarafına git” dedi.
Menden aygıl bî-hisab arz-ı peyâm Bî-nihâyet arz-ı ihlâs u selâm!	Benden hesapsız selam söyle. Sonsuz selam ve iyi niyetimizi söyle.
Sonra aytgıl: “Ey Kureyş ehlin şâhı Bizde bardur evc-i semânın mâhî!	Sonra: “ Ey Kureyşlilerin şâhı, bizde gökyüzünün ayı vardır” de.
Anga Abdullahnı zevc eylegil, Burcu ikemsi bir evc eylegil!	O’na Abdulah’ı er eyle. Bu iki güneşi bir burç eyle.
85 Ger kabûl etse bu sözlerni tamâm Bî-tevakkuf aylegil munda hırâm!	Bu sözleri kabul ederse, hemen buraya koş gel.
Çün Veheb sözünü Berre işitip Sûy-ı Abdülmuttalib geldi yetip;	Berre, Veheb’in sözünü işitince, Abdülmuttalib tarafına ulaştı.
Geldi ve arz-ı Vehebni söyledi Sonra kûy-ı müdde’aya yüzledi	Veheb’in dediklerini söyledi. Sonra istenenle yüzleştirdi.
Ya’ni her sözü ki dip erdi Veheb Arz kıldı yek-be-yek ol gonca-leb.	Yani Veheb’in söylediği her sözü, o gonca ağızlı bir bir söyledi.
Didi, Abdülmuttalib ana hoş, (v.k.?) Yahşı keldin! Kıldın izhâr-ı kerem	Abdülmuttalib ona: “Hoş geldiniz.” “Kerem açıkladınız.” dedi
90 Men kabûl ettim kabûl etsen eğer Sende bardur duhter ü bizde püser	Sen kabul edersen ben de kabul ettim. Sende kız, bizde oğlan vardır.
Oğluma yahşı, münâsibdür kızın! Sizni maksad müddeâmızdır bizin.	Kızın oğluma, yahşı münâsibdir. Sizin isteğiniz bizim de isteğimizdir.
Uş bu sözlerdin tapıp ayş u tarab Berre bardı sevinip sûy-ı Veheb.	Bu sözlerden yeme ve içme ile eğlence anlayıp, sevinip Veheb tarafına vardı.
Her ne kim Abdülmuttalib dep idi Harfî harfîn câyıda bir bir didi.	Abdülmuttalib ne dediye harf, harf yerinde söyledi.
Bu haberdin şâd olup ol dem Veheb, Toyunu esbâbını kıldı taleb.	Bu haberden sevinen Veheb, düğün ve gereklerini istedi.

Turkish Studies

*International Periodical For the Languages, Literature
and History of Turkish or Turkic
Volume 4/7 Fall 2009*

95 Çünkü şu'le toyudan tabkaç ferag, Koydular maksad çerâğı içre yağ.	Toy şulezinden razılık alınca, niyet, maksad çirasına yağ koydular.
Âmine ya'ni oş ol mahubeni Duhter ü mahbûbe vü mergûbeni,	Amine, yani o sevgiliyi, sevgili kızı, beğenileni
İkd-1 Abdullahga kırguzdılar, Şart-1 İkd-1 şer'ini bitküzdiler	Abdullah'a nikahladılar. Kanuni nikah şartlarını gördüler.
İmdi nezdik oldu kim nûr-ı Habîb, Eylegey rûşen cihânı nûr saçıp	Böylece, cihanı nur saçarak aydınlatmak için Allah Habibinin nuru bir araya geldi
İstesenez her kayu gamdın necât, İşk ile,derd ile aytın es-salât!	Her ne zaman gamdan kurtulmak isterseniz Aşk ile derd ile "Es-salat" deyiniz.
100Es-salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Rasûlallâh! Es-salâtü ve's-selâmü aleyke yâ Habîballâh!	Ey Allahın Peygamberi, sana salat ile selam olsun. Ey Allahın sevgilisi sana salat ile selam olsun

HALVETÎ, Mevlûdü'n-Nebî, Fergana, Fergana
neşriyatı,2001. 63 s.(29–34. s.)